

Skriftligt spörsmål 1548

Pehr Löw /sv: Att möjliggöra sociala företag i Finland

Till Riksdagens Talman

Företag som anställer personer med olika handikapp eller någon sjukdom som försämrar arbetsförmågan kan ansöka om stöd från olika källor, bl.a. Europeiska socialfonden. Dessa stöd är tidsbundna och knutna till individen vilket betyder att företaget som helhet inte kan ansöka om bidrag från samhället. Eftersom stöden är tidsbundna brukar den krassa verkligheten komma emot efter cirka två år då stödet tar slut. De flesta företag får lov att sluta sin verksamhet då personerna med nedsatt arbetskapacitet inte kan tävla på samma villkor som andra på den fria marknaden. Människorna hamnar i arbetslöshetsregistret eller börjar åtnjuta någon annan form av stöd som inte förutsätter aktivitet. Det har visat sig att personerna med nedsatt arbetskapacitet både mår bättre och är i behov av mindre vård om de får jobba. Därför är det inte önskvärt att de blir helt utan sysselsättning.

Många länder i Europa, t.ex. Italien, Tyskland och Spanien, känner till begreppet "sociala företag". Detta är företag som anställer personer med ovan nämnda orsaker till nedsatt arbetsförmåga.

Helsingfors den 21 januari 1999

Pehr Löw /sv

De sociala företagen åtnjuter vissa skattelättnader, i Italien lägre mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter, i jämförelse med andra företag. I dessa länder anser man att de sociala företagen inte förvränger konkurrensen, eftersom de i vilket fall som helst inte verkar på lika villkor som andra företag. Orsaken är att personerna som jobbar i de sociala företagen inte har samma produktionskapacitet som andra. Skattelättnader leder till att man kan trygga rättigheten till människovärdigt liv. Den rätten är inskriven även i vår grundlag. Sociala företag erbjuder i dessa länder jobb åt personer som annars skulle ha svårt att placera sig på arbetsmarknaden.

Hänvisande till det ovan anförda får jag i den ordning 37 § 1 mom. riksdagsordningen föreskrivet till vederbörande medlem av statsrådet ställa följande spörsmål:

Vilka åtgärder ämnar Regeringen vidta för att möjliggöra sociala företag i Finland?

Pehr Löw /r: Sosiaalisten yritysten mahdollistamisesta Suomessa

Eduskunnan Puhemiehelle

Vammaisia tai jostakin työkykyä heikentävästä sairaudesta kärsiviä henkilöitä työllistävät yritykset voivat hakea tukea eri lähteistä, mm. Euroopan sosiaalirahastolta. Nämä tuet ovat määräaikaista ja yksilösidonnaisia, minkä vuoksi yritys kokonaisuutena ei voi hakea avustusta yhteiskunnalta. Tukien määräaikaisuuden vuoksi karu todellisuus on tavallisesti vastassa noin kahden vuoden kuluttua, jolloin tuki loppuu. Useimmat yritykset joutuvat lopettamaan toimintansa, koska henkilöt, joiden työkyky on heikentynyt, eivät voi kilpailla samoin ehdoin kuin muut vapailla markkinoilla. Ihmiset joutuvat työttömyyskortistoon tai alkavat nauttia muunlaista tukea, joka ei edellytä aktiivisuutta. On käynyt ilmi, että henkilöt, joiden työkyky on heikentynyt, sekä voivat paremmin että tarvitsevat vähemmän hoitoa, jos he saavat tehdä työtä. Tämän vuoksi ei ole toivottavaa, että he ovat kokonaan vailla työtä.

Monissa Euroopan maissa, esim. Italiassa, Saksassa ja Espanjassa, tunnetaan käsite ”sosiaaliset yritykset”. Kyse on yrityksistä, jotka työllistävät henkilöitä, joilla on edellä mainittuja syi-

tä työkyvyn heikkenemiseen. Sosiaaliset yritykset saavat eräitä verohelpotuksia muihin yrityksiin verrattuna. Italiassa arvonlisävero ja työnantajamaksut ovat alhaisempia. Näissä maissa katsotaan, että sosiaaliset yritykset eivät vääristä kilpailua, koska ne eivät missään tapauksessa toimi samoin ehdoin kuin muut yritykset. Syynä on se, että sosiaalisissa yrityksissä työskentelevillä henkilöillä ei ole samaa tuotantokapasiteettia kuin muilla. Verohelpotusten avulla voidaan turvata oikeus ihmisarvoiseen elämään. Tämä oikeus on kirjattu myös meidän perustuslakiimme. Sosiaaliset yritykset tarjoavat näissä maissa työtä henkilöille, joiden olisi muuten vaikea sijoittua työmarkkinoille.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momenttiin viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä mahdollistaakseen sosiaaliset yritykset Suomessa?

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 1999

Pehr Löw /r

Eduskunnan Puhemiehelle

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva Puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Pehr Lövin näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen n:o 1548:

Mihin toimenpiteisiin Hallitus aikoo ryhtyä mahdollistaakseen sosiaaliset yritykset Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Huhtikuussa 1998 hyväksytty EU:n työllisyysuuntaviivojen mukainen Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma sisälsi kolme toimenpide-ehdotusta vajaakuntoisten henkilöiden työelämään pääsyn edistämiseksi. Toimintasuunnitelman ensimmäisestä ehdotuksesta, jonka mukaan vajaakuntoiselle henkilölle pyritään antamaan mahdollisuus jättää kansaneläkkeen työkyvyttömyyseläke lepäämään vähintään puoleksi ja enintään kahdeksi vuodeksi, on tehty marraskuussa lain muutos. Mainittuna työssäoloaikana henkilölle maksetaan erityisvammaistuen määrää vastaavaa tukea. Vammaisten työllistymisen helpottamiseksi eduskunta hyväksyi samassa yhteydessä kuntoutusrahalain, kansaneläkelain ja vammaistukilain muutokset. Niiden mukaan kaikille 16–18-vuotiaille vammaisille turvataan mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen. Nuoret saavat työkyvyttömyyseläkkeen sijasta kuntoutusrahaa henkilökohtaisen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelman toteuttamiseksi. Uudistukset tulevat voimaan 1.8.1999.

Toimintasuunnitelman muut ehdotukset koskivat työhönsijoittumisvaiheen keinovalikoiman laajentamista ja sosiaalisten yritysten ja osuuskuntien verkoston kehittämistä sekä selvitystä ja tiedonvälitystä vajaakuntoisten henkilöiden tukimahdollisuuksista yrittäjänä. Vammaisyrittäjyyden esteitä koskeva selvitys toteutetaan kauppa- ja teollisuusministeriön vastuulla ja se on vielä kesken.

Suojatyöllä, joka on perinteisesti kuulunut sosiaali- ja terveysalan piiriin, on ollut viime vuosina vajaakuntoisten työllistymisen kannalta määrittäen aikaisempaa selvästi vähäisempi merki-

tys. Kuntien järjestämien suojatyöpaikkojen määrä on vähentynyt. Joidenkin erityisryhmien osalta, jotka työntekeä haittaavan vamman tai haitan laadun takia ovat vaikeuksissa avoimilla työmarkkinoilla, näillä työpaikoilla on ollut ja on edelleen olennainen merkitys. Valtionosuuslainsäädännön muuttuessa kuntien kiinnostus suojatyöjärjestelmää kohtaan kääntyi laskuun, ja suojatyökeskuksia myös lakkautettiin. Niitä koskeva lainsäädäntö jäi ennalleen. Suojatyöhön sovelletaan edelleen invalidihuoltolain (907/1946) suojatyötä koskevia säännöksiä. Vammaispalvelulain (380/1987) säätämisen yhteydessä invalidihuoltolain säädökset on muutoin kumottu. Tämä asiointi ei ole ollut esteenä toimintojen kehittämiseksi.

Suuntausta vammaisten työllistämiseksi ensisijaisesti avoimille työmarkkinoille on pyritty vahvistamaan työvoimapalveluja uudistamalla ja niiden keinovalikoimaa kehittämällä. Soveltuvia keinoja ei aina ole ollut käytettävissä. Vajaakuntoisten ja vammaisten asema huononi työttömyyden kasvun myötä. Näin ollen syntyi selvä tarve kehittää uudenlaista toimintaa vajaakuntoisten ja vammaisten työllisyyden edistämiseksi. Myös kuntoutusjärjestelmää on kehitettävä. Kuntoutuksen yhteys työelämään ei ole ollut riittävän vankka. Vammaista tai vajaakuntoista on voitu auttaa, hoitaa ja kouluttaa monin eri tavoin ja yksilöllisiä tarpeita huomioon ottaen. Kuitenkaan työmahdollisuuksiin tai yritystoiminnan mahdollisuuksiin ei ole osattu kuntoutuksessa riittävän hyvin puuttua.

Sosiaaliset yritykset tarjoavat yhden mahdollisuuden vajaakuntoisten työllistymismahdollisuuksien kehittämiseksi. Sosiaalinen yritys toimii aina jonkin sosiaalisen päämäärän hyväksi. Voiton tuottaminen ei ole tällaisen yrityksen päämääränä, mutta se ei ole myöskään kiellettyä. Hyvät liikeideat ovat sosiaalisen yrityksenkin toiminnan menestyksen ja jatkuvuuden takeena. Sosiaaliset yritykset voivat olla jonkin järjestön tai yhdyskunnan yrityksiä tai osuuskuntia. Sosiaalista yritystä on pidetty laajenevan kolmannen sektorin yritysmuotona. Sosiaalisella yrityksellä on yhteys ns. tuettuun työllistämiseen. Henkilö pyritään aina työllistämään tavalliseen työsuhteeseen.

Uusien työllistämismallien esillenousu on tehnyt nykyisen lainsäädännön muutostarpeet välttämättömiksi. Yhtä uutta mallia tai uutta järjestelmää ei ole voitu kuitenkaan ryhtyä rakentamaan asian monimutkaisen luonteen takia. Sosiaalisten yritysten kehittämistyötä ei ole voitu myöskään rakentaa jonkin yhden ja määrätyn rahoituskanavan tai tukimuodon varaan. Tällaisen yritystoiminnan rakentamisedellytysten tukeminen saattaa olla suoria tukia paremmin löydettävissä sairausvakuutusta ja muuta sosiaalivakuutusta koskevan lainsäädännön puolelta ja verohelpotuksista, mihin myös kysymyksen esittäjä viittaa.

Vajaakuntoisten työllistämismahdollisuuksille ja sosiaalisten yritysten kehittämistyölle on vuosikymmenen puolivälistä lähtien saatu hyviä virikkeitä Euroopan unionin piirissä tapahtuvasta yhteistyöstä. Rakennerahastojen hankkeina on voitu käynnistää omia kansallisia hankkeita ja eurooppalaisia yhteistyöhankkeita tämän toiminnan kehittämiseksi. Horizon-yhteisöaloite on tarjonnut erinomaisen yhteistyövälineen tämän aihealueen hanketoiminnalle. Uusia ideoita on voitu kokeilla osaavien eurooppalaisten kumppanien kanssa. Kokeilutoimintaan on osallistunut viranomaisten lisäksi oppilaitoksia, kuntoutuslaitoksia ja -yksiköjä sekä järjestöjä. Laaja-alainen hanke, joka toteutettiin ns. sateenvarjohankkeena vuosien 1996–1998 aikana Stakesin koordinoimana, päättyi 34:ään toimenpide-ehdotukseen vammaisten sosiaalisen ja taloudellisen integraation edistämiseksi Suomessa. Viisi näistä

ehdotuksista on osoitettu sosiaalisten yritysten kehittämiseksi. Eräissä mainittuun hankkeeseen osallistuvista kunnista on edetty selkeästi sanoista käytännön tekoihin. Kunnat ovat perustaneet säätiöpohjaisia yhtiöitä, joiden tarkoituksena on vanhamuotoisen suojatyön kehittäminen sosiaalisiksi yrityksiksi. Suomalaiskokemusten mukaan suojatyökeskusten osaaminen on ollut tärkeä apu uusien sosiaalisten yritysten perustamisessa.

Tarvittavan sääntelyn ja tulevan toiminnan painopisteiden voidaankin nähdä suuntautuvan kahtaalle. On tarpeen kehittää olemassa olevia säädöksiä niin, että tällainen toiminta tulee maamme kunnille helpommin ja joustavammin toteutettavissa olevaksi ja edullisemmaksi. Toisaalta on selkeästi pyrittävä rohkaisemaan yksityistä yritystoimintaa. Yritysten halua työllistää vajaakuntoisia ja vammaisia on rohkaistava ja tähän luodaan tarpeellisia välineitä tukien ja verohelpotusten muodossa. Nämä toimintalinjat eivät ole keskenään ristiriidassa. Julkinen tuki tarvitaan kohderyhmän aseman helpottamiseksi. Sosiaalisten yritysten suunnitteluvaiheen konsultointi- ja neuvontapalvelut sekä rahoitus on yhdistettävä osaksi työvoima- ja elinkeinohallinnon normaaleja palveluja. Tuki- ja verosäädösten uudistamistyö on tarkoituksenmukaista saattaa liikkeelle niiden kokemusten pohjalta, joita saadaan käynnissä olevista hankkeista. Suojatyön uudelleenarvioinnin yhteydessä tullaan käsittelemään toiminnan kehittämistä sosiaalisten yritysten suuntaan.

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 1999

Sosiaali- ja terveystoiministeri *Sinikka Mönkäre*

Till Riksdagens Talman

I det syfte 37 § 1 mom. riksdagsordningen anger har Ni, Fru Talman, till vederbörande medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsman Pehr Löv undertecknade skriftliga spörsmål nr 1548:

Vilka åtgärder ämnar Regeringen vidta för att möjliggöra sociala företag i Finland?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Finlands sysselsättningspolitiska verksamhetsplan, som motsvarar Europeiska unionens riktlinjer för sysselsättning och som godkändes i april 1998, innehöll tre åtgärdsförslag för att främja handikappade personers deltagande i arbetslivet. I november stadfästes en lagändring som grundade sig på verksamhetsplanens första förslag. Enligt detta förslag skulle en handikappad person ges möjlighet att bli sysselsatt under minst ett halvt år och högst två år i stället för att få invaliditetspension enligt folkpensionslagen. Under en sådan sysselsättningsperiod får den handikappade personen ett stöd som motsvarar specialhandikappbidraget. För att underlätta handikappade personers sysselsättning godkände riksdagen i detta sammanhang också ändringar i lagen om rehabiliteringspenning, folkpensionslagen och lagen om handikappbidrag. Enligt dessa ändringar skall alla 16—18-åriga handikappade ungdomar garanteras möjlighet till yrkesutbildning. I stället för invaliditetspension får de rehabiliteringspenning för att genomföra en personlig studie- och rehabiliteringsplan. Lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 1999.

De två andra förslagen i verksamhetsplanen är att nya metoder skall införas för anställningsfasen och ett nätverk av sociala företag och andelslag skall byggas och att en utredning skall företas och information ges om handikappade människors möjligheter att få stöd för företagsverksamhet. En utredning om hindren för handikappade personers företagsverksamhet pågår som bäst under handels- och industriministeriets ansvar, och den är ännu under arbete.

Skyddat arbete, som traditionellt har tillhört

social- och hälsovårdssektorn, har under de senaste åren haft klart mindre kvantitativ betydelse för handikappade personers sysselsättning än tidigare. Antalet skyddade kommunala arbetsplatser har minskat. Dessa arbetsplatser har varit och är fortfarande av stor betydelse för vissa specialgrupper som på grund av ett handikapp eller lyte som försvårar deras arbete har svårigheter på den öppna arbetsmarknaden. När lagstiftningen om statsandelar ändrades började kommunernas intresse för systemet med det skyddade arbetet minska och några verkstäder för skyddat arbete lades ned. Lagstiftningen om sådana verkstäder blev dock oförändrad. Det skyddade arbetet regleras fortfarande av bestämmelserna om skyddat arbete i lagen om invalidvård (907/1946). De andra bestämmelserna i lagen om invalidvård upphävdes när lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) stiftades. Detta har inte hindrat utvecklingen av aktiviteterna.

Strävan att sysselsätta handikappade människor i första hand på den öppna arbetsmarknaden har effektiviserats genom att förnya sysselsättnings servicen och utveckla dess metoder. Lämpliga metoder har inte alltid varit tillgängliga. De handikappades situation har försämrats i och med att arbetslösheten ökat. Därvid har det uppstått ett uppenbart behov av att utveckla nya slags aktiviteter för att främja sysselsättningen av handikappade människor. Också rehabiliteringssystemet måste förbättras. Hittills har rehabiliteringen inte haft ett tillräckligt starkt samband med arbetslivet. Handikappade personer har kunnat hjälpas, vårdas och utbildas på många olika sätt och med hänsyn till deras individuella behov. Deras möjligheter till arbete eller företagsverksamhet har dock inte kunnat iaktas tillräckligt bra vid rehabiliteringen.

Sociala företag erbjuder en möjlighet att förbättra handikappade personers sysselsättningsmöjligheter. Ett socialt företag fungerar alltid för att nå något socialt mål. Ett sådant företag strävar inte efter att göra vinst, men detta är inte heller förbjudet. Goda affärsidéer garanterar verksamhetens framgång och kontinuitet också i ett socialt företag. Sociala företag kan vara någon organisations eller något samfunds företag eller andelslag. Det sociala företaget anses som

en företagsform för den växande tredje sektorn. Sociala företag har samband med den sk. stödda sysselsättningen. Man försöker alltid sysselsätta personerna i fråga i ett vanligt arbetsförhållande.

De nya sysselsättningsmodellerna kräver ändring av den gällande lagstiftningen. Då frågan är mycket komplicerad har det dock inte varit möjligt att bygga en enda ny modell eller ett enda system. Det har inte heller varit möjligt att bygga den sociala företagsverksamheten på någon bestämd finansieringskanal eller stödform. Såsom frågeställaren också hänvisar, kan det vara lättare att stöda förutsättningarna för utvecklingen av sådan företagsverksamhet genom lagstiftningen om sjukförsäkring och övriga socialförsäkringar och skattelättnader än genom direkta stöd.

Sedan mitten av decenniet har samarbetet inom Europeiska unionen gett nyttiga impulser för möjligheterna att sysselsätta handikappade människor och utveckla den sociala företagsverksamheten. Nationella projekt och europeiska samarbetsprojekt för att stöda den sociala företagsverksamheten har kunnat inledas som europeiska strukturfondsprojekt. Gemenskapsinitiativet Horizon har utgjort ett ypperligt samarbetsinstrument för projekten inom detta område. Man har kunnat experimentera med nya idéer tillsammans med kunniga europeiska partner. Förutom olika myndigheter har också läroinrättningar, rehabiliteringsinrättningar och -enheter samt organisationer deltagit i experimenten. Ett omfattande projekt som genomfördes åren 1996-1998 som ett sk. paraplyprojekt och koordinerades av Stakes resulterade i 34 åtgärdsförslag för att främja de handikappades sociala och ekonomiska integration i Finland. Fem av dessa förslag

är avsedda att utveckla den sociala företagsverksamheten. Vissa kommuner som deltagit i detta projekt har tydligt övergått från ord till handling. Kommunerna har grundat stiftelsebaserade bolag med avsikt att omforma det skyddade arbetet av gammal typ till social företagsverksamhet. Enligt de erfarenheter som man fått i Finland har kunnandet i verkstäderna för skyddat arbete varit till stor hjälp när nya sociala företag har grundats.

Man kan se att tyngdpunkterna i den erforderliga regleringen och den kommande verksamheten riktas åt två olika håll. Den gällande lagstiftningen måste utvecklas så att det blir lättare, smidigare och billigare för kommunerna i vårt land att inleda social företagsverksamhet. Å andra sidan måste den privata företagsverksamheten klart uppmuntras. Företagens vilja att sysselsätta handikappade människor måste förstärkas och de erforderliga instrumenten för sysselsättning måste erbjudas i form av olika stöd och skattelättnader. Dessa verksamhetslinjer strider inte mot varandra. Den offentliga sektorns stöd behövs för att underlätta målgruppens situation. Den konsultations- och rådgivningsservice som de sociala företagen behöver under planeringsfasen samt deras finansiering måste kombineras så att de blir en del av arbetskrafts- och näringsförvaltningens normala service. Vid reformen av stöd- och skattelagstiftningen är det ändamålsenligt att utgå från erfarenheterna av de pågående projekten. I samband med omvärderingen av det skyddade arbetet kommer man att behandla frågan om hur detta arbete skall utvecklas i riktning mot social företagsverksamhet.

Helsingfors den 11 februari 1999

Social- och hälsovårdsminister *Sinikka Mönkäre*